

የገዳማት ክርስትና፤

በማንኛውም የታሪክ ዘመን እንደተመለከተው በእንደ ኅብረተሰብ ውስጥ ቅንጦታዊ ኑሮና ዓላማዊ እመለካከት ብቻ ሲንሰራፉ፤ የዚያ ኅብረተሰብ የእስተሳሰብ ዝቅተኝነትም ሆነ ወድቀት መከተሉ የማይቀር ነው። ይህንን እዝማሚያ የሚረዱ ሰዎች ደግሞ ራሳቸውን ከኅብረተሰቡ ማግለልና መንፈሳዊ ሕይወትን ለማሰላሰልና ለመምራት ብቸኝነትን (እንደ ባሕታዊ ኑሮ) መምረጣቸው የታየ ነው። ታላቁ የሮማ መንግሥት እየበሰበሰና ወደ ውድቀቱ እየተቃረበ ሲሄድ፤ ከኅብረተሰቡ ምግባረ ብልሹነት እራሳቸውን ለማግለል ለወሰኑ ሰዎች የነበራቸው እንደ አማራጭ የገዳም ሕይወት ብቻ ነበር። ይህ እንቅስቃሴ የተጀመረው በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ብዙ ሰዎች ዓላማዊ ኑሯቸውን እየካዱ መመነን ጀመሩ። በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ የመኖሻነት እንቅስቃሴ በምዕራብም ሆነ በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ በተጠናከረ ሁኔታ ስር ሰዶ ነበር። ይኸው እንቅስቃሴ ለሁለተኛው ጊዜ በ10ኛውና በ11ኛው ክፍለ ዘመን በምንኩስና ሕይወት የተሃድሶ እርምጃ መወሰድ የተነሣ በጣም ገና የነበረበት ወቅት ሲሆን፤ እንደዚሁም ዘመነ መነኮሳት (ኤፌ አፍ ፍራዮርዝ) እየተባለ በሚጠራው በ13ኛው ክፍለ ዘመን ገዳማት ለ3ኛ ጊዜ የተጠናከሩበት ወቅት ነበረ። በተጨማሪም የ16ኛውን ክፍለ ዘመን የተሃድሶ እንቅስቃሴ ለመግታት በኢየሱሳዊያን (ጄሱዊቶች) ቡድን መቋቋም ገዳማትን ለመጨረሻ ጊዜ ከማጠናከሩም በቤተ ክርስቲያንም ሕይወት የማይናቅ ሚና ተጫውቷል። ይህ ፀረ ባህላዊ እንቅስቃሴ ዛሬም ቢሆን በሮም የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ጠቃሚነቱ ታምኖበት እየተበረታታ የሚገኝ ነው።

1. የምነና እንቅስቃሴ ምክንያቶች፤

በጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ለመኖሻነት (ሞነስቲሲዝም) እንቅስቃሴ እድገት ያስከተሉ በርካታ ምክንያቶች ነበሩ። ሰው ሥጋና መንፈስ ወይም ሁለት ክፍሎች ያሉት ፍጥረት ነው የሚለው የ‘ሁለትዮሽ’ እመለካከትና ሥጋን ከክፈት መንፈስን ደግሞ ከመልካም ጋር የሚያዛምደው የምሥራቁ (አሪየንት) ዓለም እምነት፤ በኖስቲካዊነትና በኒዮ ፕሌቲኒዝም ፍልስፍናዎች አማካይነት በክርስትና ላይ ተፅእኖ ለማሳደር በቅቶ ነበር። ከዚህም በመነሣት እንደ ሰው ከዓለም መገለል፤ ሥጋውን ለመስቀልና መንፈሳዊ ሕይወቱን ለማበልፀግ እመቼ የጥሞና ጊዜና ራሱን ለሥነ ሥርዓት የሚያስገዛበት አካባቢ ያስገኝለታል የሚል ግምት ነበረ።

እዚህ ላይ እንዳንድ የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍሎችም ቢሆኑ ከዓለማዊ ኑሮ እራሱን ማግለል ማስፈለጉን እንደሚደግፉ መዘንጋት የለብንም። ጳውሎስ በ1ኛ ቆሮንቶስ 7 ላይ ሳያገቡ የመኖርን (የምንኩስናን) ኑሮ መልካምነት የማወጁ ነገር በዚህ ጉዳይ ላይ ሊጠቀስ የሚችል ነጥብ ነው። የቀድሞ የቤተ ክርስቲያን አባቶች የነበሩት እርጌንስ፤ ሲፕሪያን፤ ተርቱሊያንና ጀሮም ይህን የመሳሰሉትን የቅዱሳት መጻሕፍት አባባል የተረጎሙት ከማግባት ይልቅ በብቸኝነት (በድንግልነት) መኖር እንደሚሻል ከመሆኑም ራሳቸውም ጭምር በመደገፍ የተከተሉት ነበር።

አልፎ አልፎም የምእመናን ኑሮ መሻል የሚያጠናክሩ የሥነ ልቦና ዝንባሌዎችም የሚያጋጥሙበት ወቅት ይኖራል። በብጥብጥ ወይም በሁከት ወቅት አስቸጋሪ ከሆነ እውነታ ለማምለጥ ወደኋላ ማፈግፈግ የተለመደ ነገር ነው። በሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጨረሻ ወቅትና በሦስተኛ ክፍለ ዘመን፤ እንደዚሁም በሮም መንግሥት የኋለኛ ታሪክ ጭምር ጎልቶ እንደሚታየው ዘመናቱ ሽብርና አመፅ የተጀመረና የተዛመተባቸው አስከፊ ጊዜያት ነበሩ። ብዙ ሰዎች በኅብረተሰቡ መሃል የነበራቸውን ኑሮ እየጣሉ ወደ ገዳም የገቡት በጊዜው ከተከሰተ ከዚህ አስጨናቂ እውነታና ሥነ ምግባረ ብልሹነት ለመሸሽ ነበር። በመንግሥትና በቤተ ክርስቲያን መቀራረብ የተነሣ እንደቀድሞው ሰውን ስለ እምነቱ መገደል እየቀነሰ ቢመጣም፤ ስለእምነታቸው ብለው ሰማእት መሆን ይፈልጉ ለነበሩ ሰዎች ግን፤ ራሱን ለመጠበቅ ሥነ ምግባር ማስገዛት የሚቻልበት የምነና ኑሮ ሥነ ልቦናዊ ማካካሻ እስገንዘባቸው። በዚያን ጊዜ ከተለመደው የኅብረት አምልኮ ይልቅ እግዚአብሔር ለመቅረብና ደኅንነትን ለማግኘት የበለጠ ግላዊ አቀራረብ በአንዳንዶች ዘንድ የበለጠ ተቀባይነት ነበረው።

ብዙ ሰዎች የገዳምን ኑሮ እንዲከተሉ በማድረግ ታሪክም የራሱን ሚና ተጫውቷል። የባርባሪያን (የእረማውያን) ቁጥር በቤተ ክርስቲያን እጅግ መጨመር ለብዙ አሕዛባዊ ልምዶች ወደ ቤተ ክርስቲያን ስርገው መግባት ምክንያት ለመሆን በመብቃቱ፤ ይህ ንጹሕ አማንያን (ፒዩሪታን) ነን የሚሉትን ከቤተ ክርስቲያን ላይ ለመገለል ገፋፍቷቸው ነበር። በተለይ ደግሞ የሮም ኅብረተሰብ የገዢ ክፍል ምግባረ ብልሹነት እየጎሳ በሄደ መጠን ኅብረተሰባዊ ተሃድሶ የመምጣቱ ተስፋ ለብዙዎች ጨርሶ የማይጠበቅ ነገር ሆነባቸው። በመሆኑም እነኝህን ለመሳሰሉ ወገኖች ብቸኛ ማረፊያ ሆኖ የተገኘው የምእመናን ሕይወት መከተል ብቻ ነበር። ይህም የማፈንገጥ እርምጃ በዚያን ጊዜ ለነበረው ኅብረተሰብ ከግልጥ ስድብ ወይም ከነቀፋ ተለይቶ የማይታይ

ነበር።

ለመናኘነት እንቅስቃሴ እድገት የመልክእ ምድር አቀማመጥ (ጂኦግራፊ)፣ ጭምር የበኩሉን አስተዋጽኦ አበርክቷል። የምነና ኑሮ የተጀመረበት አየሩ ተስማሚ በነበረበት በግብፅ በመሆን ምትክ በሌላ አካባቢ ቢሆን ኖሮ መናልባትም የመስፋፋት ዕድል ባልገጠመውም። የሞቀና ደረቅ ያለው የግብፅ የአየር ፀባይና በአባይ ወንዝ ዳርቻ ባሉት ተራራዎች የዋሻዎች እንደ ልብ መገኘት ከነብረተሰቡ ተነጥለው ለብቻቸው ለመሆን ይፈልጉ ለነበሩ ሰዎች እጅግ ተስማሚ ነበር። ከአባይ ወንዝ በሚገኘው ውኃ ትናንሽ የአትክልት ስፍራዎች ለማዘጋጀት በመቻሉ ለመናኞቹ በቂ ምግብ ለማግኘት ዋስትና ሆኖላቸው ነበር። ሰው ዝር በማይልባቸው በእነኝ በረሃማ ስፍራዎች መገኘት ራሱም የእግዚአብሔርን ቃል ለማ ስላሰል ነበር።

II. የመናኘነት እንቅስቃሴ እድገት፤

የመናኘነት እንቅስቃሴ በምዕራባውያን ሥልጣኔ ውስጥ እያደገ ለመሄድ አራት የተለያዩ ደረጃዎች አልፏል። በመጀመሪያ ጠንካራ የሆነ የሥነ ሥርዓትና እራስን የመግዛት ልምምድ (አሴቲክ) በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ባሉ በርካታ ሰዎች መዘወተሩ የተለመደ ሆነ። ቆይቶም ብዙ ሰዎች ከነብረተሰቡ ተለይተው እንደ ባህታዊ መኖር ጀመሩ። የባህታውያን የትድስና ኑሮ የማረካቸው ሰዎች በአካባቢያቸው ያሉ ዋሻዎችን በመኖሪያነት በመጠቀም በእነርሱ እመራር ስር እንደ ቤተሰብ መቀራረብ ጀመሩ። ኋላም ለጋራ ተግባራት የሚሆኑ መጠለያዎችን መሥራት ቻሉ። በመጨረሻ ደረጃ በገዳም ውስጥ የተደራጀ የጋራ ኑሮ ተመወረተ። ይህ ሂደት በምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት በ4ኛው መቶ ዘመን የተጀመረ ሲሆን ከዚያ ተነሥቶ ወደ ምዕራብ አብያተ ክርስቲያናትም ተስፋፋ።

ሀ. በምሥራቁ ዓለም፤

ከ251-356 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው እንጦንዮስ ብዙ ጊዜ የመናኘነት እንቅስቃሴ ጀማሪ ተደርጎ የሚታይ ነው። በ20 ዓመት ዕድሜው ያለውን ንብረት ሁሉ ሸጦ ገንዘቡን ለድሆች በመስጠት የእግዚአብሔርን ቅ**ል ለማሰላስል ከነብረተሰቡ ተለይቶ ግብፅ ወደሚገኘው ዋሻ ገባ። የተቀደሰ ሕይወቱ እጅግ መልካም ስም ስላሰጠው፣ ሌሎችም ሰዎች እርሱ ከሚኖርበት ዋሻ እምብዛም ሳይርቁ በሚገኙ ሌሎች ዋሻዎች ውስጥ መኖር ጀመሩ። እንቶኒ እነዚህን ተከታዮቹን በጋራ እንዲኖሩ አላደራጁቸውም። ይልቁንም ሁሉም የየራሳቸው ጠንካራ የሆነ የሥነ ሥርዓትና እራስን የመግዛት የባህታዊነት ሕይወት በየዋሻቸው እንዲለማመዱ ያበረታታቸው ነበር። አትናቴዎስ “የእንቶኒ የሕይወት ታሪክ” የሚባል መጽሐፍ ጻፈ።

ከነዚህ መነኮሳት ባህታውያን ውስጥ አንዳንዶቹ እንደ እንጦንዮስ በቅርብ ተከታዮቹ በመንፈስ የተረጋጉ (ጸጥ) አልነበሩም። ከ390-459 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ቅዱስ ስምያን ስታላቲስ ለብዙ ወራት እስከ አንገቱ ድረስ መሬት ውስጥ ተቀብሮ ከቆየ በኋላ ብዕለናን ለማግኘት ለ30 ዓመታት በላይ በአንዮኪያ አቅራቢያ በሚገኝና ርዝመቱ 60 ሜትር በሚሆን እምድ ላይ ኖረ። ሌሎች ባህታውያን በሜዳ በመኖር እደ እንሰሳ ሳር ግጠዋል። እንደ አሙን የተባለና ስለቅድስናው ይወራለት የነበረው ሰው ባህታዊ ከሆነበት ጊዜ ጀምሮ ልብሱን እውልቆም ሆነ ገላውን ታጥቦ አያውቅም። ሌላ አንድ ባሕታዊ ደግሞ በሲና ተራራ አቅራቢያ ለ50 ዓመታት እርቃኑን ኖሯል። ሆኖም እንደነዚህ ዓይነቶቹ ባሕታዊያን የእንቅስቃሴው አከራሪ ወገን ሲሆን ከምዕራቡ ይልቅ በምሥራቁ ክፍል በዝተው የሚገኙ ነበሩ።

ስለምንኩስና ሥርዓት በቂ ግንዛቤ ለመጨበጥ፣ ዓላማውን፣ አስተዋጽኦውንና ድክመቶቹንም ማመዛዘን ያስፈልጋል። በዚህ የእንጨት ቅርፅ ላይ የምናየው መነኮሴው መቃሪዮስ አንዲት የወታ ትንኝ በመግደሉ ከፍተኛ ፀዕት ተሰምቶት እንዴት ለሰድስት ወራት ያህል በትንኞች በተሞላ ረግረግ ስፍራ እርቃኑን እንደቆየ ነው። የጋሪዮሽ ወይም ማገበረ ሰብአዊ የመናኘነት እንቅስቃሴ (ሴኖባይት ሞናስቲዝም) በመባል የሚታወቅ ሲሆን ለመጀመሪያ ጊዜ የታየው በግብፅ ነበር። ከ290-346 ዓ.ም. አካባቢ የኖረው ጳቆሚዩስ ከሥራው የተባረረ ወታደር ሲሆን፣ ከአንድ ከባህታዊ ጋር ለ12 ዓመታት ከኖረ በኋላ በ320 ዓ.ም. ገደማ በአባይ ወንዝ ምሥራቃዊ ዳርቻ በሚገኘው በታቢኒስ የመጀመሪያውን ገዳም አቋቋመ። ብዙም ሳይቆይ በግብፅና በሶሪያ የነበሩ ብዙ ሺህ መነኮሳት በቀጥታ በእርሱ ቁጥጥር ስር ዋሉ። የዚህ ድርጅት ቁልፍ መታወቂያቸው ቀለል ያለ ኑሮ መኖር፣ ሥራን ማክበር፣ ታማኝነትና መታዘዝ ነበር።

በመነኮሳት ዘንድ ሴቶችን እንደ ኃጢአት ምንጮችና ተፈታታኞች እድርጎ መቁጠር የተለመደ ነበር። ለዚህም ዋናው ምክንያቱ በፍትወተ ሥጋ ወንድን ለማጥመድ በመቻላቸው ነው። በሥዕሉ ላይ እንደምንመለከተው መነኮሴው ይህንን ፈተና ለመቋቋም ጣቶቹን በአሳት በማቃጠል ላይ እንዳለ ነው። የግራ ጣቶቹ በሙሉ ስለተቃጠሉ የሚታየን ጉንድሽ እጁ ብቻ ሲሆን፣ ከቀኝ እጁም የተረፉት አውራ ጣቱና የሌባ ጣቱ ብቻ ናቸው። ከ330-379 ዓ.ም. ገደማ የኖረው የቁጥርያው ባስልዮስ ኅብረተሰባዊ የሆነውን የመናኘነት ድርጅትና ኑሮ ለማሳወቅ የሚችለውን ሁሉ አድርጓል። በእቴናና በቁስጥንጥያ እጅግ በጣም ጥሩ ትምህርት

የተማረ ቢሆንም ዓለማዊ ኑሮን ትቶ በ27 ዓመቱ ጠንካራ ሥነ ሥርዓትና ራስን መግዛት የሚጠይቀውን የምንኩስና ሕይወት መምራት ጀመረ። በ370 ዓ.ም. በቀጥታ ውስጥ እጅግ ሰፊ ለነበረ አካባቢ ጳጳስ ሆኖ ተሾመና በዚህ ሥልጣኑ አስከ ሶለተ ሞቱ ድረስ ቆየ። እርሱም የመናኝነት እንቅስቃሴ የበለጠ የኅብረተሰባዊ ጠቃሚ ነገሮች የሚንፀባረቅበት እንዲሆን ካለው ፅኑ ምኞት የተነሣ በክልሉ ውስጥ የሚገኙት መነኮሳት መፀለይ፣ መጽሐፍ ቅዱስን ማንበብና መልካም ሥራዎችን መፈፀም አለባቸው በማለት መመሪያ ሰጠ። በተረፈ ግን እራስን ከማኅበራዊ ኑሮ ጋር በማግለል፣ በጠንካራ ሥነ ሥርዓት ተገዝቶ የመኖርን የብቸኝነት ኑሮ ይቃወም ነበር። በምሥራቅ አውሮፓ በአሁኑ ጊዜ የሚገኙት የመናንያን እንቅስቃሴዎች የሚመሩት እርሱ ባዘጋጀው ሕግ ነው። በእርሱም አመራር ስር እጅግ በርካታ ሰዎች አየተጨመሩ በመሄዳቸው ጀስቲንያን የምሥራቃዊውን መንግሥት ዙፋን በወረሰበት ጊዜ መቶ ያህል ገዳማት ተቆርቁረው ነበር።

ለ. በምዕራቡ ዓለም፤

የምዕራብ ዓለም የምናና እንቅስቃሴ ከምሥራቅ ዓለም በበርካታ ነገሮች የሚለይ ነበር። ተዝቃዛው የአየር ጠባይ መቀት የሚሰጡ መጠለያዎችንና ለክረምቱ ወራት የሚሆኑ ምግቦችን ማዘጋጀት የሰው ኃይል የሚጠይቅ ስለነበር ማኅበረሰባዊው አደረጃጀት ከምሥራቅ ዓለም ይልቅ የግድ አስፈላጊ ነበር። የመነኮሳትም እንቅስቃሴ ተግባራዊነት የበለጠ የሚታይበት ነበር። ያለ ሥራና በባሕታዊነት ኑሮ መቀመጥን የሚቃወም ዓለማ ሲኖረው፣ ለሥራ ወዳድነትና ለታማኝነት መስፈን ግን ልዩ ትኩረት የሰጠ ነበር።

የምናናን እንቅስቃሴ ወደ ምዕራቡ ዓለም በማምጣት ያስተዋወቀው የእስክንድርያው አትናቴዎስ ለመጀመሪያ ጊዜ በተሰደደበት ወቅት ነው ተብሎ ይታመናል። ቅዱሳት ስፍራዎችን ለመሳሰል ወደ ፍልስጥኤም በተደረጉ ሃይማኖታዊ ጉዞዎች ሳቢያ፣ በዚያና በሶሪያ የነበረውን የመናኒያን ኑሮ ያዩ ሰዎች ሳይማርኩ አልቀረም ነበር። የቱርኩ ማርቲን፣ አውግስጢኖስና አምብሮዝ እንቅስቃሴውን ከመደገፋቸውም በሮም ግዛት ውስጥ እንዲሰፋፋ ከፍተኛ ጥረት አድርገዋል። ጀሮም ስለዚህ ስለ መናንያን ሕይወት የጻፈው መጽሐፍ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስና ከቤነዲክት የትእዛዛት መጽሐፍ በመቀጠል በመካከለኛው የመነኮሳት ቤተ መጻሕፍት ውስጥ ክብርን አግኝቶ ነበረ።

የምዕራባውያን የመናኝነት እንቅስቃሴ ታላቁ መሪ ከ480-543 ዓ.ም. የኖረው የኑርሲያው ቤነዲክት ነበር። በሮም የሚፈጸሙትን መጥፎ ሥራዎች በማየት በመስቀቁ ምክንያት ከከተማው በስተምሥራቅ ወደሚገኘው ዋሻ በ500 ዓ.ም. አካባቢ መንኖ ገባ። በሁለተኛው የዓለም ጦርነት በመድፍ ተደብድቦ እስከወደመበት ድረስ ለብዙ ዘመናት ቆይቶ የነበረውን የሞንቴ ካሲኖ ገዳም በ529 ዓ.ም. መሠረተ። ወዲያውኑም እርሱን የአደረጃጀት እቅድ የተከተሉና በእርሱ ቁጥጥር ስር የሆኑ በርካታ ገዳማት ተመሠረቱ። በአደረጃጀት አቅዱ ውስጥ ሥራና አምልኮ ዋናዎቹ ደንቦቹ ነበሩ። በዚህም ጠንካራ አመራር የተነሣ እያንዳንዱ ገዳም ራሱን በራሱ ችሎ ለማስተዳደር በመብቃቱ ‘የክርስቶስ ወታደሮች ምሽግ’ እስከመባል ድርሶ ነበር። እያንዳንዱ ቀን በክፍለ ጊዜ ስሌዳ የተከፈለው ሲሆን ዋናዎቹ ተግባራትም፣ ንባብ፣ አምልኮና ሥራ ተቀዳሚዎቹ ነበሩ። እርሱም ያወጣው መተዳደሪያ ሕግ መነኮሳቱ ጥቂት ሥጋ ብቻ እንዲባሉ የሚፈቅድ ሲሆን፣ በተረፈ የምግባቸው ዓይነት የተገኘውን ያህል ዓሣ፣ ዘይት፣ ቅቤ፣ ዳቦ፣ አትክልትና ፍራፍሬን ከመመገብ የማይከለክል ነበረ። በድህነት፣ በድንግልና (በንጽሕና) እና በታዛዥነት ላይ የተመሠረተው ይህ ሕግ በመካከለኛው ዘመን እጅግ ተደናቂ ሆኖ ነበር። ይህ መመሪያ በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በእንግሊዝኛ፣ በጀርመንና በፈረንሳይ የተለመደ ሲሆን በንጉሠ ነገሥት ሻርልሜን ጊዜ ግን ዓለም ዓቀፋዊ ሆኖ ነበር። እነዚህም የቤነዲክት ሕግጋት በ1000 ዓ.ም. የምዕራቡ ዓለም የገዳማት መመዘኛ ሕግ አስከመሆን ያርሰው ነበር።

III. የመናኝነት እንቅስቃሴ ግምገማ፤ የቤተ ክርስቲያንን ታሪክ በጥንቃቄ ያላጠና ሰው ብዙውን ጊዜ የመነኮሳት ሥራዎች በአጠቃላይ ዋጋ ቢስ እንደሆኑ አድርጎ ይቆጥራል። ከዚህም አልፎ በመነኮሳት ላይ የጥላቻ ስሜት የሚያድርባቸው አይታዩም። እንደዚሁም አነኝህ መነኮሳት በጊዜያቸውም ሆነ ለአሁንም ትውልድ ያደረጉትን ማናቸውንም አስተዋጽኦ የሚኮንኑ ብዙዎች ናቸው። የመነኮሳቱ ለዓለም ያስገኙትን ጠቀሜታ በትክክል ካለመረዳት የሚመነጭ ነው። ሆኖም ለአዲሱ ትውልድ ያደረጉትን አስተዋጽኦ መካድ የለበትም።

በአንዳንድ አካባቢ ባሉ ገዳማት ይካሂዱ የነበሩ የእርሻ ልማቶች ለመካከለኛው ዘመን ተመሳሳይ የሆኑ አገልግሎት በመስጠት፣ እንደ አሁኑ ዘመን ሠርቶ ማሳያ ጣቢያዎች፣ በወቅቱ የሚያገለግሉ ነበሩ። መነኮሳት ጫካዎችን ይመነጥሩ፣ ረግረጎችን ይጠርጉ፣ መንገዶችን ይሰሩ፣ ዘሮችን ያሻሽሉና ከብቶችን ያረቡ ነበር። በገዳማት አካባቢ የሚገኙ ገበሬዎች ብዙ ጊዜ መነኮሳቱ ሲጠቀሙባቸው ያዩአቸውን ዘዴዎች በመቅዳት እርሻቸውን ለመስተካከል ወይም በማሻሻል ለመሥራት አሸችሏቸው ነበር።

ተለይ ከብሪታኒያ የተወጣጡ መንኮሳት የመካከለኛው ዘመን እብያተ ክርስቲያናት ሚሲዮናውያን ሆነዋል። ፍርሃትን እንደማያውቅ “እንደመስቀሉ ወታደር” ታጥቀው በመነሣት አዳዲስ ገዳማትን በመቆርቆር፣ አነዚህ ገዳማት በተራቸው መላው ነገዶችን በወንጌል ለማሳመንና ለክርስቶስ እንዲማረኩ ማዕከል በመሆን እንዲያገለግሉ አድርገዋል። እንደዚሁ ትውልዱና ከአየርላንድ የነበረው ኮሎምባ የተባለው መንኮሴ ሰኮትሽን ለክርስቶስ ማርኳል። አይዳን የተባለው የርሱ ተከታይ ሚስዮናዊ ደግሞ የሰሜናዊ እንግሊዝ ሰዎችን ለክርስቶስ ማርኳል። ከአነዚህ ሰዎች አብዛኞቹ ግን የሚሲዮናዊነት ተግባራቸውን የሚፈጽሙት ሰዎችን በግል በማሳመን ሳይሆን በብዛት በመለወጥ የእሠራር ዘዴ ስለነበር በጎ ያልሆነ ጎን ማስከተሉ አልቀረም። እንደ ገዢ ክርስትናን ከተቀበለና ሕዝቡም የጥምቀት ሥርዓትም ሆነ ክርስትና በሕይወታቸው ላይ የሚያመጣውን ለውጥ ሳይረዱ አብረው ይጠመቁ ነበር።

ገዳማት አርዳታ ለሚያስፈልጋቸውና በኅብረተሰቡ ለተረሱ ሰዎች መጠጊያ ነበሩ። የሕክምናም ሆነ ሌላ የልግስና ቸርነት የሚያስፈልጋቸው ሰዎች ፍቅር የተሞላ እንክብካቤ የሚያገኙት ከገዳማት ሲሆን፣ እንደዚሁም የደከመ መንገደኛ ምግብና መኝታ ለማግኘት እርግጠኛ የሚሆነው በገዳማት አንግዳ መቀበያ ቤት ብቻ ነበር። በዓለማዊ ኑሮ የደከሙና ተድላና ደስታን ለመሸሽ ለወሰኑ ሰዎች፣ ሰላማዊ መጠጊያ የሚያገኙት በገዳማት ነበር። በመካከለኛው ዘመን ከተነሡት ስመጥር የቤተ ክርስቲያን መሪዎች መካከል ግርግርየስ 7ኛን የመሳሰሉት የተገኙት ከገዳማት ነው።

ይህን ቀደም ያለ የመካከለኛው ዘመን የገዳማት እንቅስቃሴ ሰንገረውም ጉዳቶችም አንደነበሩት መጥቀስ የግድ አስፈላጊ ነው። በንጉሠ ነገሥት ግዛቱ ውስጥ የነበሩና በችሎታቸው ለመሪነት አጅግ ያስፈልጉ የነበሩ ሰዎች ገዳም በመግባት ገብተው ሰምጠው ቀርተዋል። የአነዚህ ሰዎች ሳያገቡ መኖር ብቁ ልጆችን ከማፍራት እግደቸዋል። በድንግልና የመንኮሳት እንዲ የሥነ ምግባር ግዴታና ከተራው ሰው የሚለዩበት አክባሪነት ምልክት ነበረ።

መንኮሳቱም በበኩላቸው የምነናን ሕይወት የሚመሩት ለኅብረተሰቡ ጥቅም ሳይሆን ለራሳቸው ብጽዕናን ማሰገኛ አድርገው በመቁጠራቸው ብዙ ጊዜ ወደ መንፈሳዊ ትዕቢት እንዲያመሩ አድርጓቸዋል። እንደዚሁም ገዳማት በኅብረተሰቡ ያልተቆጠበ ድጋፍ ሃብታም እየሆኑ ሲመጡ፣ ሰንፍና፣ ንፋግነትና ስግብግብነት ቀስ በቀስ ይዋሃዳቸው ጀመር።

ከዚህም ሌላ የገዳማት አስተዳደር ማዕከላዊነትን የጠበቀ የሥልጣን ተዋረድ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ በፍጥነት እንዲያድግ ረድቷል። ይኸውም መንኮሳት ለበላዮቻቸው ፍጹም የሚገዙ ስለነበርና የበላዮቻቸውም ፍጹማዊ የሆነ ትብብራቸውን ለጳጳሱ ይገልጡ ስለነበር ነው። ምንም እንኳን አነዚህን በመሳሰሉ አንዳንድ ዝንባሌዎች የተነሣ የገዳማት መስፋፋት ላይ ቅሬታ ቢሰማም ለመካከለኛው ዘመን ሕይወት ላደረጉት በርካታ አስተዋጽኦ አድናቆታችንን ልንነገራቸው እይገባም።

የጥንቷ የካቶሊክ ንጉሠ ነገሥታዊ ቤተ ክርስቲያን የበላይነት 313-590 ዓ.ም.

ምእራፍ 15

የስልጣን ተዋረድና የአምልኮ ስርአቶች እድገት፤

ጳጳሳት ሁሉ እኩል የነበሩበት የቀድሞ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ከ313-590 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ውስጥ የሮሙ ጳጳስ በሌሎች ጳጳሳት ላይ የበላይና ተቀዳሚ ወደሆነበት የሮሚ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንነት ተለወጠች። የቤተ ክርስቲያኗ ሥርዓተ ቅዳሴም የበለጠ ለዓይን የሚማርክ እየሆነ መጣ። የሮሚ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን በአደረጃጀቷና በካፍን ሕግ፣ በንጉሣዊ አስተዳደር የምትመራው የዋናዋ ሮም ትክክለኛ ትጂ ሆና ነበር።

ሀ. የሮም ጳጳስ የበላይነት

በቀድሞይቱ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የነበረ ማንኛውም ጳጳስ ከብዙ ጳጳሳት አንድ አንዱ የሚቆጠር፣ በደረጃ በሥልጣንና በሃይማኖታዊ ተግባራቱ በእኩልነት የሚታይ ነበር። ከ313-450 ዓ.ም. በነበረው ጊዜ ግን የሮም ጳጳስ በእኩልነት ይታዩ ከነበሩት ጳጳሳት ሁሉ በክብር ተቀዳሚ ሆነ። በተለይም ሌዮ 1ኛ መንበረ ጳጳስናውን ከወረሰበት ከ440 ዓ.ም. ጀምሮ ግን የሮም ጳጳስ በሌሎች ጳጳሳት ላይ በክብር ብቻ ሳይሆን በሥልጣንም የበላይ ነን ማለት ጀመሩ። ሥራን በብቃትና በትብብር የመሥራት አስፈላጊነት፣ ለሥልጣን ደረጃ በደረጃ ወደ እንደ ማዕከል በማጠቃለልና ለጳጳሱም የእውነተኛው ትምህርት ዋስትና አንደሆነ ተደርጎ መቆጠር መንገድ ጠረገ። በተጨማሪም በዚህ ዘመን የነበሩ አንዳንዶች የሮም ጳጳሳት ሥልጣናቸውን ለማጠናከር በሚያገኙት አጋጣሚ ሁሉ ከመጠቀም ወደኋላ የማይሉ ብርቱ ሰዎች ነበሩ።

የዘመኑ ታሪካዊ ሁኔታዎች ጭምር የሮም ጳጳሳትን ሥልጣንና ዝና ለማራመድ ሆነ ተብሎ የተመቻቹ ይመስሉ ነበር። ሮም ከ500 ዓመታት በላይ ለሆነ ጊዜ የመንግሥቱ ባህላዊ መናገሻ ከተማ ሆና ከመገልገሏም ከምዕራቡም ዓለም ከተሞች ኃያሏ የፖለቲካ ማዕከልና ታላቋ ከተማ እርሷ ነበረች። ቆስጠንጢኖስ በ330 ዓ.ም. ዋና ከተማውን ወደ ቁስጥንጥንያ ካዛወረ በኋላ ግን የፖለቲካው ስበት ከሮም ወደዚች ከተማ አደላ። ይህም ለረጅም ጊዜ የሮምን ጳጳስ በሮም ከተማ ውስጥ ብቸኛው ጠንካራ ሰው ሲያደርገው፣ በዚያን ዘመን የነበሩ ሰዎች በዓለማዊም ሆነ በመንፈሳዊ ጉዳይ የተነሣ ችግር ሲገጥማቸው አመራር ለማግኘት ወደ እርሱ ይመጡ ነበር። በ410 ዓ.ም. ሮም በአላሪክና ቪዚጋት ተከታዮቹ በተዘረፈች ጊዜ ጳጳሱ በልዩ የማግባባት ተስጥአው በመጠቀም ንጉሡ ከተማይቱን እንዳያቃጥላት በማድረግ ለሕዝቡ ታላቅ አለኝታ አስመስክሯል። በቁስጥንጥንያ የነበረው ንጉሠ ነገሥት በዚያን ወቅት ከሮምና ከችግሮቿ እጅግ የራቀ ነበር። ጳጳሱ ግን በዚያው በሮም ከተማ የሚገኝ አንመሆኑ ፖለቲካዊና መንፈሳዊ ችግሮችን ለመፍታት ባለው ሥልጣን ሁሉ ይጠቀም ነበር። በምዕራቡ የነበረው የንጉሠ ነገሥቱ ዙፋን በ476 ዓ.ም. በባሪቤሪያን እጅ በወደቀ ጊዜ፣ ሌሎች የኢጣልያ ከተሞች ጊዜያዊ መናገሻ ከተማ በመሆን መገልገል ቢጀምሩም በሮም አካባቢ ያለው ሕዝብ ግን፣ ፖለቲካዊም ሆነ መንፈሳዊ አመራሩን ለማግኘት የሚጠብቀው ከጳጳሱ ነበረ። ጳውሎስና ጴጥሮስ እውቅ የነበሩት ሐዋርያት የመሞታቸው ሁኔታ ከሮም ጋር የተያያዘ ነበር።

እንደ ማቴዎስ 16:16-18፤ ሉቃስ 22:31-32፤ እና ዮሐንስ 21:15-17 ባሉ ጥቅሶች ላይ ተመሥርቶ የነበረው የፔትሪን የጴጥሮስ ፅንሰ አሳብ (ፔትራይን ቲዎሪ) በ590 ዓ.ም. ላይ እጠቃላይ ተቀባይነትን አገኘ። የዚህ ፅንሰ አሳብ መሠረት ጴጥሮስ አብረውት ያገለግሉ በነበሩ ሐዋርያት ላይ “የቤተ ክርስቲያን የብኩርና መብት” ያለው ስለሆነ፣ የእርሱ የበላይነት ሥልጣን በሐዋርያት ሥልጣን ተወራራሽነት በቀጥታ ወደ ሮም ጳጳሳት ይተላለፋል የሚል ነበር። ከዚህም በመነሣት በ250 ዓ.ም. አካባቢ ቀዳማዊ እስጢፋኖስ የተባለው ጳጳስ ይህንን የቅዱሳን መጻሕፍት አባባል ተጠቅሞበት ነበር።

ከዚህም ሌላ እንደ ሲፕሪያን፣ ተርቱሊያንና አውግስጢኖስ ያሉ ታላላቅ የሥነ መለኮት ትምህርት ሊቃውንት በምዕራቡ ቤተ ክርስቲያን አካባቢ ለመታወቅና ዝናን ለማትረፍ የበቁት በሮም ጳጳስ አመራር ስር ሆነው ነው። አንደዚሁም በሮም ጳጳስ ይመሩ የነበሩት አብያተ ክርስቲያናት የምስራቅ አብያተ ክርስቲያናትን እንደከፋፈለው ለምሳሌ እንደ እርዮስ ዓይነት የመናፍቃን ውዝግብ ጨርሶ ገጥሟቸው አያውቅም። አርግጥ የሮም ጳጳሳት እውነተኛውን የክርስትና ትምህርት አቋም በግልጽ ለማሳወቅ የተለያዩ የአብያተ ክርስቲያናት መለስተኛ ጉባኤዎችን (ሲኖዶስ) በየጊዜ መጥራታቸው አንዱ ጠንካራ ጎናቸው መሆኑ አይዘነጋም።

የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ታላላቅ ፓትርያርኮች ከሆኑት ማለትም ከኢየሩሳሌም፣ ከአንጾኪያ፣ ከኢስክንድርያ፣ ከቁስጥንጥንያና ከሮም ፓትሪያርኮች መካከል አስከ 590 ዓ.ም. ድረስ በዓለም ታሪክ ውስጥ ጉልህ ፖለቲካ ሚና

በሚጫወቱ ከተማዎች ውስጥ የሚኖሩት የቁስጥንጥንያ ፓትርያክና የሮማው ጳጳስ ብቻ ነበሩ። በ2ኛው ክፍለ ዘመን እይሁዶች በሮም ላይ ባመጡ ጊዜ የኢየሩሳሌም ፓትርያርክ የነበረውን ክብር አጣ። እስክንድርያና አንዶኪያ በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በእስልምና ተከታዮች በደረሰባቸው ወረራ ፈጥነው አሸቆለቆሉ። በ590 ዓ.ም. የቤተ ክርስቲያን ዋና መሪዎች ሆነው የቀሩት ሁለቱ ማለትም የሮምና የቁስጥንጥንያ ጳጳሳት ነበሩ። በ381 ዓ.ም. በቁስጥንጥንያ የተካሄደው ጉባኤ ለሮማውያንም መንበረ ጵጵስና ተቀዳሚነት ሲሰጥ በዚሁ ጉባኤ 3ኛ ካኖን በተጠቀሰው መሠረት የቁስጥንጥንያው ፓትርያርክ ደግሞ “ከሮም ጳጳስ ቀጥሎ ያለውን የከበሬታ ስፍራ” እገኘ። ይህ በአመረር ስፍራ ባሉ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ለሮም ጳጳስ የተሰጠው የተቀዳሚነት ስፍራ ተግባራዊ እውቅናን ያስከተለ ነበር። ንጉሠ ነገሥት ቫለንቲያን 3ኛ በ445 ዓ.ም. ባወጣው አዋጅ፣ በመንፈሳዊ ጉዳይ ላይ የሮም ጳጳስ ያለውን የበላይነት በማፅደቅ ጳጳሱ የሚደነግገው ሕግ “ማንኛውም ክርስቲያን የሚገዛበት ሕግ” ይሆናል ብሎ ነበር። ስለዚህ በ4ኛውና በ5ኛው መቶ ክፍለዘመን የቤተ ክርስቲያንና የመንግሥት ባለሥልጣናት በሙሉ የሮም ጳጳስ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ይገባኛል የሚለውን የበላይነት አምነውበት ተቀበሉ።

ለሮም ታማኝ ከመሆናቸውም እጅግ ብቃት ያለው ውጤታማ የሚስዮናዊነት ተግባር የፈጸሙ መነኮሳትም የሮም ጳጳሳትን ሥልጣን በማጠናከር በኩል ከፍተኛ እገዛ አድርገዋል። ፍራንክ ተብሎ የሚጠራው ነገድ ንጉሥ የነበረው ክሎቬስ የሮሙን ጳጳስ ሥልጣን በታማኝነት የሚደግፍ ነበር። እንደዚሁም የሮሙ ጳጳስ፣ ጳጳስ ጎርጎርዮስ 1ኛ አውግስጢኖስን ወደ እንግሊዝ አገር ስለላከው ይህ መነኮሴና ተከታዮቹ እንግሊዝን ከሮም ጎን እንድትቆም ለማድረግ ችለዋል። ሚስዮናዊያን መነኮሳት በሄዱበት ስፍራ ሁሉ ትምህርታቸውን ተቀብለው ለሚለወጡ እማንያን፣ ለሮም ጳጳስ ታማኝ መሆን እንዳለባቸው አጥብቀው ያሳስቧቸው ነበር።

ስዚህ የሥልጣን መጠናከር ከሁሉም በላይ አስተዋፅኦ ያደረገው ግን የሮም ቤተ ክርስቲያን በእነዚህ ዘመናት ብቁ ችሎታ ያላቸው ጳጳሳት ማግኘቷና፣ ጳጳሳቱም ሥልጣናቸውን ለማስፋፋት ያላቋረጠ ትግል ማካሄዳቸው ነው። ከ366-384 ዓ.ም. የሮም ጳጳስ የነበረው ዳማሱስ ለሮም ቤተ ክርስቲያን ‘መንበረ ሐዋርያት’ ‘አፓስቶሊክስ’ የሚለውን ስያሜ ያወጣ ሰው ሲሆን፣ እንደዚሁም በእርሱ አበረታችነት ነበር ጸሐፊው ሆኖ ይሠራ የነበረው ጀሮም፣ የቨልጌይት ትርጉም እየተባለ የሚጠራውን የመጽሐፍ ቅዱስ ሳቲን ቋንቋ ለመጀመሪያ ጊዜ የተረጎመው። ይህም ለሮሙ መንበረ ጵጵስና ተጨማሪ ከበሬታን ሊያስገኝለት በቅቷል። ጀሮም ለዚህ ለቀድሞ አለቃው የነበረው አክብሮት ከፍ ያለ ስለነበረ፣ በጸፈለት ደብዳቤ ውስጥ የጴጥሮስ መዝገር፣ ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተበት አለት ነው በማለት ዘግልጥ ድጋፉን አሳይቷል።

በሮም የጵጵስና ዙፋን ሳይ ከ440-461 ዓ.ም. የተቀመጠው ሌዮ 1ኛ እንደርሱ በ590 ዓ.ም. የሮምን መንበር ከወረሰው ከጎርጎርዮስ 1ኛ በስተቀር እቻ የማይገኝለት የቤተ ክርስቲያን መሪ ነበር። ይህም ችሎታው “ታላቁ ሌዮ” ተብሎ ለመጠራት ሲያበቃው፣ እንደዚሁም (በእንግሊዝኛ ፓፕ) ፓፓስ የሚለውንና በኋላም የሮሙ ጳጳሳት ቋሚ የማፅረግ መጠሪያ የሆነውን ስያሜ በብዛት ይጠቀምበት የነበረው እሱ ነው። ከዚህም ሌላ የኸን ነገዶች መሪ የነበረው ጨካኙ አቲላ በ452 ዓ.ም. ሮምን ለመውረር በተቃረበበት ወቅት አሳቡን ለመቀየር የቻለው የሌዮ 1ኛን ምልጃ በማክበር ነበር። እንደዚሁም በ455 ዓ.ም. ከሰሜን እፍሪካ የተነሡትን ቫንድሎች በመምራት የሮምን ከተማ ለማቃጠልና ነዋሪውን ለመጨፍጨፍ ቆርጦ የነበረውን ጌይሴሪክ ሮምን ከጥፋት ያዳነው በሌዮ አግባቢነት ነበር። እርግጥ ከተማይቱ ለሁለት ሳምንታት ብቻ በቫንድሎች እንድትበዘብዝ ለመስማማት ቢገደድም ቅሉ፣ ከተማዋን ከውድመትና ሕዝቡንም ከአልቂት ያዳነው ሌዮ 1ኛ እንደሆነ በማንም ዘንድ የታመነ ነው። እንደዚሁም ቫለንቲያን 3ኛ በ445 ዓ.ም. ባወጣው አዋጅ ሌዮ በምዕራብ አብያት ክርስቲያናት ያለውን የበላይነት በይፋ በማረጋገጡ የሌዮ ሥልጣን በተጨማሪ ተጠናክረ። ሌዮ ከቤተ ክርስቲያን የጳጳሳት ፍርድ ሸንጎ የቀረቡትን አቤቱታዎች እርሱ ጋር ውሳኔዎች እንዲያገኙ እጥብቆ ይናገር ነበር። “ቶሜ” በሚለው መጽሐፍ ውስጥ አርቶዶክስ (እውነተኛነት) ምን ማለት እንደሆነ በማብራራት የማኒኪያውያንና የደናትስታውያንን ኑፋቄ በመቃወም ጽፏል። ምንም እንኳን ሌዮ እንደመጀመሪያው ፓፕ ባይቆጠርም፣ በነበረው ሥልጣን በመጠቀም ለሮም ቤተ ክርስቲያን ያተረፈው ስምና ዝና፣ ከርሱ በኋላ ከተነሡትም ከብዙዎቹ ይልቅ ለመደነቅ አብቅቶታል። ከ492 ዓ.ም. እስከ 496 ዓ.ም. ፓፕ የነበረው ገላሲዮስ 1ኛ እግዚአብሔር ለንጉሠ ነገሥቱና ለፓፑ እኩል ምድራዊና መንፈሳዊ ሥልጣን እንደሰጣቸው በ494 ዓ.ም. ጽፎ ነበር። እንዲያውም በእግዚአብሔር ፊት ለንጉሠ ነገሥቱም እድራጎቶች የሚመሰክርለት ፓፑ በመሆኑ፣ ኃላፊነቱ ከንጉሡም ከፍ እንደሚል ጭምር ግልጧል። ይህም ማለት ምድራዊ ገዢዎች በፓፑ ስር ናቸው ማለት ነበር። ይህ የፓፑ የበላይነት ባርቤሪያን የሆኑትን ነገሥታት አንጉል እርምጃዎች ለመውሰድ በመግታት በወቅቱ ጠቀሜታ ቢያስገኝም፣ የኋላ ኋላ ግን ለቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣናት የሥልጣን መባለግ ምክንያት ሊሆን ችሏል።

II. የቅዳሴ ሥርዓቶች እድገት፤

በቆስጠንጢኖስና ከአርሱም ቀጥሎ ሥልጣን ላይ በወጡ ስዎች እማካይነት የምሥራቁ ቤተ ክርስቲያንና መንግሥት በገሃድ የተረጋገጠ ትብብር በመመሥረታቸው፤ እንዲያውም ዓለማዊ የሆኑ ተጽዕኖዎችን በቤተ ክርስቲያን ላይ ቀስ በቀስ ከማሳደሩም፤ የቆስጠንጢኖስ ፓትርያርክ በንጉሡ ቁጥጥር ስር ለመሆን በቅዱሳን ነበር። ብዙዎችም ባርቤሪያኖች ወደ ክርስትና እምነት በመምጣታቸው ቤተ ክርስቲያን እነርሱን ለማስደስት ስትል አንዳንድ የቆየ አሕዛባዊ ልማቶቻቸውን እንዲሸሩ እሳስገደደቻቸውም ነበር። እንዲያውም የእነዚህ ሕዝቦች በብዛት ወደ ቤተ ክርስቲያን መጉረፍ በቤተ ክርስቲያን አምልኮት ሥርዓቶች ላይ ተጨባጭ አረማዊ ተዕዛዝ አሳደረ። እንዲያውም እነዚህ ባርቤሪያኖች እብዛኛዎቹ በስመ ክርስቲያን ከመባል ሌላ በሕይወታቸው ምንም ለውጥ ያልታየባቸው ከመሆኑም፤ ቤተ ክርስቲያን ብቻዋን የዲስፕሊን እርምጃ ለመውሰድ ባለመቻሏ፤ መንግሥት ባለው ኃይል በመጠቀም እንዲረዳት እስከመጣጠን ድረስ ነበር። ለምሳሌ በ529 ዓ.ም. የሰጢኖስ የተባለው የሮም መንግሥት ምሥራቃዊ ክፍል ንጉሠ ነገሥት በእቴጌና የነበረውን የአካዳሚ ትምህርት ቤት እንዲዘጋ ማድረጉ በቤተ ክርስቲያን ንትጓችነት ነበር። እስከዚያን ጊዜ ድረስ የግሪክ የአረማዊ ፍልስፍና ትምህርት የሚሰጠው በዚህ ትምህርት ቤት ነበር። ቤተ ክርስቲያን የመንግሥት ድጋፍ ያልተለያየ ቢሆንም፤ ከአረማዊነት የተለወጡትን ሙሉ በሙሉ መቆጣጠሩ እየተሳናት በሄደ መጠን የሥነ ሥርዓት ቅጣቷም መላላቱን ተጠለ።

ይህ የባርቤሪያንስ ወደቤተ ክርስቲያን መጉረፍና የጳጳሳቱም ሥልጣን በሌላ በኩል እያደገ መሄድ በቤተ ክርስቲያን አምልኮ ላይ ግልጽ ለውጦችን አስከተለ። የተቀረፁ ምስሎችን ያመልኩ ለነበሩት ባርቤሪያንስ፤ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ እውነተኛ እርዳታ ሊሰጣቸው ከተፈለገ፤ እግዚአብሔር ለአምላኪዎቹ በቅርብ ያለና ሊደረስበት የሚችል መሆኑን ለማሳየት የአምልኮ ሥርዓቶችን ቁሳዊ በሆኑ ነገሮች ማጀብ እንደሚያገኝ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች አመኑ። መላእክትና ቅዱሳንን፤ የተቀደሱ ዕቃዎችና ምስሎችን ማክበር የዚህ ዝንባሌ ውጤት ነው። በንጉሣዊ አስተዳደር ከሚመራው መንግሥት ጋር የተደረገው ቅርበት፤ የአምልኮን ሥርዓት ነጻ (ዲሞክራቲክ) የነበረ በወግና ማዕረግ ዕቃዎች ያሸበረተን ለመሳፍንታዊ ስሜት የሚሰማ ሆነ። እንደዚሁም በካህናትና በምእመናን መካከል ከፍተኛ ልዩነት ለመፍጠር ለመሆን አበቃው።

ቆስጠንጢኖስ እሁድ ቀን ብሔራዊ ሃይማኖታዊ ቀን እንዲሆን ከወሰነ በኋላ በቤተ ክርስቲያን ቀን መቁጠሪያ ውስጥ ከፍተኛውን ክብር ካገኙት ዕለታት አንዱ ሆነ። የጌታ ልደት በምዕራቡ ዓለም ያለማቋረጥ የሚከበር በዓል ሆኖ መቆጠር የጀመረው በ4ኛው መቶ ዓመት አካባቢ ላይ ነበር። ይህም በዓል ቀድሞ አረማውያን ያከብሩበት የነበረውን የታህሳስን ቀን ተካ። የጥምቀት በዓል (ኤፒፈኒ) የተባለው በምዕራቡ ዓለም ሰብአ ስገል ክርስቶስን ለማየት የመጡበትን ቀን ሲያከብር፤ በምሥራቁ ደግሞ ክርስቶስ ለተጠመቀበት ቀን መታሰቢያ በመሆን በቤተ ክርስቲያን የቀን መቁጠሪያ ውስጥ ተመዘገበ። ከአይሁድ የሃይማኖት በዓላት፤ ከወንጌል ታሪክ፤ ከስማእታትና ከቅዱሳን ሕይወት በተጨማሪ በዓላት በቤተ ክርስቲያን የቀን መቁጠሪያ ውስጥ መመዝገባቸው እየቀጠለና እየጨመረ ሄደ።

በተቀደሱ ምሥጢራት ውስጥ የሚቆጠሩ የሌሎችም ሥነ ሥርዓቶች ቁጥር መደረጉን ቀጥለው ነበር። ለምሳሌ አውግስጢኖስ ጋብቻ እንደተቀደሰ የምሥጢር ሥርዓት ሊቆጠር ይገባል ብሎ ወደማመን አዘንብሎ ነበር። ሲፕሪያን ለተሠራ ኃጢአት ንስሐ መቀበል ለቤተ ክርስቲያን ሕይወት የግድ አስፈላጊ ነው የሚል አቋም ነበረው። በተራው ምእመናን በካህናት መካከል ያለው ልዩነት እጅግ እያደገ በመሄዱ ካህናት ሥርዓት ቅድስና ምሥጢር መሟላት እንደሚያስፈልጋቸው ታመነበት። የክርስትና መቀበል በዓል ለሙት መጸለይም ራሱንም የቻለ የምሥጢር ሥርዓት ሆኖ መታየት የጀመረው በ400 ዓ.ም. አካባቢ ነው። ስለ ውርስ ኃጢአት ቀደም ብሎ የተመሠረተው የሥነ መለኮት ትምህርት ስር በመስደዱ፤ የሕፃናትን ጥምቀት አስፈላጊነት በማሳመን ሚና ተጫውቷል። እርግጥ በ3ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ተርቱሊያንና ሲፕሪያን የሕፃናት ጥምቀት ተቀባይነት ሊያገኝ የሚገባ እውነታ እንደሆነ ማስተማራቸው የሚረሳ እይደለም። የአውግስጢኖስን ትኩረት ደግሞ በተለይ በጥምቀት ለማንኛውም አማኝ አስፈላጊነት ላይ ነበረ። የጌታ እራት ሌላውና ትልቁ ሥርዓት ሲሆን ይህም በአምልኮ ፈጻሚው አስተሳሰብም ሆነ በአምልኮ ሥነ ሥርዓት ተከታታይ ዘንድ ከፍተኛ ስፍራ የያዘ ነበር። ስለዚህም የጌታ እራት መሥዋዕትም ቅዱስ ምሥጢር ሥርዓትም ሁለቱንም ለመሆን ተቃርቦ ነበር። በሲፕሪያን አመለካከት፤ በትዱስ ቁርባን ሥርዓት ጊዜ ካህኑ ክርስቶስን በመወከል “እውነተኛውና ሙሉ እየሆነው መስዋእት እነሆ” ብሎ ለእግዚአብሔር አብ እንደሚያቀርብ ነው። ጎርጎርዮስ 1ኛ ግን ይህን አስተሳሰብ በጸፈው “ካኖን አፍዘማስ” (ቅዳሴ) በመጠኑ በመጠናከር የነብስቱ በመሥዋዕትነት መቅረብ የቁርባንንም ባሕርይ ጭምር እንደሚለውጠው ገለጠ። በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን እንደ ቅዱስ ምስጢራት ሥርዓት የምትቆጥራቸው ሰባቱ ሥርዓቶች በሙሉ በሥራ ላይ ከመዋሳቸውም በከፍተኛ ደረጃም ይከበሩ ነበር። በተለይም ለጌታ እራት ማስታወሻ እንዲሆን የሚቀርበው ኅብስቱና ወይኑ በካህኑ አማካይነት ብቻ መመራት አለበት የሚለው አሳብ መልካም

ተቀባይነት እግኝቶ ነበር። ይህም በካህናትና በተራው ምእመን መካከል ያለውን ልዩነት እጅግ ሊያጎሳው ችሏል።

ለኢየሱስ እናት ለማርያም ከፍተኛ ክብር መስጠት የተጀመረው 590 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ሲሆን፤ ይህም እጅግ አያደገ ሄደ፤ በ1854 ዓ.ም. ያለ ኃጢአት ስለ መፀነሷ፤ በ1950 ዓ.ም. ደግሞ ወደ ስማይ ለማረን ትምህርት መሠረት ለመሆን ችሏል። ቅዱሳት መጻሕፍት በተሳሳተ መንገድ መተርጎምና በእዋልድ ወንጌላት ውስጥ ከማርያም ጋር ተያይዘው የቀረቡት በርካታ ተአምራት በከፍተኛ ሁኔታ እንድትከበር እድርጓታል። በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ስለ ክርስቶስ በሚናገሩ መሠረታዊ ትምህርቶች ላይ በተነሳው የንስጥሮሳውያን ውዝግብ ከውጤቶቹ እንዱ የሆነው ማርያም “የእግዚአብሔር እናት” እንደሆነች ተደርጋ እንድትቆጠርና በቤተ ክርስቲያን ሥርዓቶች ስሟ እንዲወደስና እንዲከበር ማብቃቱ ነበር።

ቀሌምንጦስ፤ ጀርምና ተርቱሊያን ማርያም እስከ መጨረሻ ድረስ ድንግል ነበረች ብለው ያምኑ ነበር። እውግስጢኖስም በበኩሉ የዘር ኃጢአት የሌለባት የክርስቶስ እናት የሆነችው ማርያም ምንም ኃጢአት ሠርታ የማታውቅ ንፅሕት ብሎ ያምን ነበር። የምንኩስና እንቅስቃሴም በበኩሉ ለድንግልና ከሚሰጠው ልዩ አክብሮት የተነሳ የማርያምንም ክብር በእጅጉ አጠናክረው። እነዚህና ሌሎችም የመሳሰሉ ምክንያቶች ተዳምረው የሮም ቤተ ክርስቲያንን ለማርያም እጅግ ልዩ አክብሮት እንዲኖራት አደረጋት። በመጀመሪያ በክርስቶስ እናትነቷ ከፍተኛ ስፍራ መስጠቷ ሲሆን፤ በመቀጠል ደግሞ “ልጇ” የእናቱን ልመና ለመስማት ደስተኛ ነው በሚለው እሳብ በመመራት በማርያም የማማለድ ኃይል ቤተ ክርስቲያን ትታመን ጀመር።

ከ400 ዓመት በፊት ኤፍሬም ሳይረስ ያደረገው የጸሎት ሥነ ሥርዓት ልመና (ለማርያም) እንደ አንድ ምሳሌ ሆነ። በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መካከል ላይ የቅዱሳን ሁሉ የበሳይ ለመሆኗ ሲታመንበት ከእርሷም ጋር የተያያዙ በዓላት በየጊዜው መፍለቅ ጀመሩ። በመጋቢት ወር (በማርች 25) የሚከበረው በዓሏ ኢየሱስን እንደምትወልድ መላክኩ ያበሰረላት መታሰቢያ ቀን ነው። በጥር (ፌብሩዋሪ 2) የሚከበረው “የካንድል ማስ” በዓል ክርስቶስን ከወለደች በኋላ የመንፃት ሥርዓት የፈጸመችበት መታሰቢያ ነበር። እንደዚሁም በነሃሴ (እውግስት 15) የሚከበረው የእርገቷ መታሰቢያ (እስምፕሽን) እየተባለ የሚጠራ ሲሆን፤ ስለእርሷ ከሚከበሩት ብዙ በዓላት ውስጥ እነዚህ ዋነኞቹ ነበሩ። በእማላጅነቷ ይተማመንበት የነበረው ጀስቲያን በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ ስለ መንግሥቱ በጎነት ልጇን ትለምንለት ዘንድ ጠይቋል። ማርያም በ590 ዓ.ም. በሮም ቤተ ክርስቲያን አምልኮ ውስጥ ልዩ የክብር ስፍራ ተሰጣት።

እንደዚሁም የተለያዩ ቅዱሳን አክብሮት የተጀመረው ቤተ ክርስቲያን ከመንግሥት ዘንድ ከፍተኛ ስደትን ይደርስባት በነበረባት ዘመን ሲሆን፤ ይኸውም ስማዕት ለሆኑት ቅዱሳን ያላትን ፍቅርና አክብሮት ለማስታወስ ካላት ፍላጎት የተነሳ ነው። በተጨማሪ እረማውያን ጀግኖቻቸውን የማክበር ልማድ ስለነበራቸውና ብዙ እረማውያን ደግሞ ወደ ክርስትና በመምጣታቸው በጀግኖቻቸው ምትክ ቅዱሳንን እንደ አምላክ እንዲፈሯቸውና እንዲያከብሯቸው ቤተ ክርስቲያን በመፍቀዷ ነበር። እስከ 300 ዓ.ም. ድረስ በቀብር ሥነ ሥርዓት ላይ የሚደረግ ጸሎት ለቅዱሳን ነፍስ ዕረፍትን የሚጠይቅ ብቻ የነበረ ሲሆን፤ በ590 ዓ.ም. ግን ለእነርሱ የሚደረግ ጸሎት በእነርሱ በኩል ለእግዚአብሔር እንደሚደረግ ጸሎት እስከመቆጠር ድረስ፤ በአቅያ ሁለተኛ ጉባኤ ይህ እምነት ተቀባይነት ያገኘ ሲሆን፤ ከዚያን ወዲህ በመቃብራቸው ላይ እብያተ ክርስቲያናትና ጸሎት ቤቶች ይሠሩ ጀመር። ከእነርሱ ጋር የተያያዙ አፈታሪኮችም እንደ ተአምርና የቀን መቁጠሪያ የቅዱሳንን ሞት የሚያስታውሱ በዓላት ወዲያውኑ መስፋፋት ቀጠሉ። የእነዚህ ቅዱሳት ለካላት፤ ጥርሶች ፀጉር እፅሞችና ሌሎችም ከነርሱ ሕይወት ጋር የተያያዙት የቅርስ ዕቃዎች የሽያጭ እንቅስቃሴ እጅግ ከፍተኛ እየሆነ ስለመጣ በ381 ዓ.ም. እድራጎቱ እንዲገታ ተደርጎ ነበር።

ለአምልኮ በምስሎችና በስእሎች የመጠቀም ጉዳይ የባርቤሪያንስ ቁጥር በቤተ ክርስቲያን በጨመረ ቁጥር እየተዘወተረ ሄደ። ምስሎችም ሆኑ ስእሎቹ የማይታየውን የመለኮት እውነታ ለእነኝህ እረማውያን ቁሳዊ ያደርጉላቸዋል የሚል እምነት ነበር። በተጨማሪም ቤተ ክርስቲያንን ለማስገጥና ስእሎችና ምስሎች ጠቃሚ ሆነው ተገኝተው ነበር። የቤተ ክርስቲያን አባቶች እነዚህን ምስሎች ማክበር የእምልኮ ሥነ ሥርዓት አካል ብቻ እንጂ እግዚአብሔር ማምለክ አይደለም በማለት ልዩነታቸውን ለማስረዳት ቢምክሩም ይህን በቀላሉ የማይለይ ልዩነት ተራው ስው ተረድቶ ለእግዚአብሔር ብቻ የሚገባውን አምልኮ ስለመፈጸሙ እርግጠኛ መሆኑን ማመን ያዳግታል።

ከ313 ዓ.ም. በኋላ የምስጋና ወይም የንስሐ መግለጫ ጉዞዎች ጭምር የእምልኮ እካል ሆኑ። በመጀመሪያ ወደ ፍልስጥኤም ከዚያም ወደ ታላቅ ቅዱሳን መካነ መቃብሮች የሚደረገው ጉዞ ባህል እየሆነ ሄደ። የቆስጠንጢኖስ እናት ንግሥት እሌኒ በእርጅና ወራቷ ፍልስጥኤምን ከመጎብኘቷም በዚሁ አጋጣሚ እውነተኛውን መስቀል እንዳገኘች ይታመናል።

እንደዚሁም በዚሁ በቆስጠንጢኖስ ዘመን መንግሥት የተገኘው የመንግሥት እርዳታና የአምልኮ ነጻነት በርካታ የአብያተ ክርስቲያናት ሕንፃዎች እንዲገነቡ ምክንያት ሆኗል። ክርስቲያኖች ሮማውያን ለንግድና ለመዝናኛ ይጠቀሙበት የነበረውን ባዚሊካ የተባለውን የሕንፃ አሠራር ቅርፅ በቤተ ክርስቲያናትንም ለመሥራት ተጠቀሙበት። ይህ መስቀለኛና ባለአራት ማእዘን ቅርፅ የሆነው ረጅም ሕንፃ በምዕራብ ወገን ላልተጠመቁ ሰዎች በመካከል ለተጠመቁ ሰዎች የተከለለ ነበር። የምሥራቁ ክፍል መጨረሻ ደግሞ ለመዘምራንና ለካህናት፣ የካቴድራል ቤተ ክርስቲያን ከሆነም በተለይ ለጳጳሱ መቀመጫ ተጨማሪ ስፍራ የሚገኝበት ነበር። ይህም ክልል ከሌሎቹ በብረት በተንተለጠለ መጋረጃ የተለየ ነበር።

የቀድሞው ቤተ ክርስቲያን መዝሙር የሚዘመረው በአንድ አውራ መሪነት ህዝቡ አየታጀበ ነበር። ሁለት የተለያዩ የመዘምራን ቡድኖች እየተቀያየሩ የሚዘምሩበት ‘አንቲፎናል’ የተባለው የአዘማመር ስልት በአንድነት የተጀመረ ሲሆን በኋላም አምብሮዝ ወደጣልያኗ ሚላን ከተማ ካዛመተው በኋላ ቀስ በቀስ በምዕራብ አብያተ ክርስቲያናት በሙሉ ተስፋፋ።

ይህ ወቅት ታላላቅ ሰባኪዎችም የተነሡበት ዘመን ነበር። በምዕራብ አምብሮዝ በምስራቅ ክሪሶስቶም በምሳሌነት የሚጠቀሱ ሰባኪዎች ናቸው። አስከዚያን ጊዜ ድረስ አነዚህ ሰባኪዎች የተለየ ልብስ አልነበራቸውም። የካህናትን አልባሳት ከሌላው ሕዝብ ለመለየት የበቃው ሕዝቡ የሮማውያን ዓይነት ልብሶችን እየተወ በሄደበትና የቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ግን ያንኑ የጥንቱን በሚለብሱበት ጊዜ ነው።

በተለይም ይህ ዘመን የሮም ጳጳሳት የበላይነት የተረጋገጠበት መንፈሳዊ የሥልጣን ተዋረድ በሥራ ላይ መዋል የጀመረበት ነበር። እንደዚሁም የአምልኮ ሥርዓቶች መጨመርና ለጸጋም መገኘት እንደ ብቸኛ ጎዳና ሆነው መቆጠር፣ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ለሚካሄዱና የተለያዩ ምሥጢራት ሥነ ሥርዓቶች ማደግ ምክንያት ሆነ። እነዚህ ሁሉ ታሪካዊ ክስተቶች ተደምረው ነበር ለመካከለኛው ዘመን የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መመሥረት ምክንያት ለመሆን የበቁት።

በንጉሠ ነገሥቱ መንግሥትና በላቲንና ቲዩቶናውያን ነገዶች ዘንድ የክርስትና መስፋፋት በ590-800 ዓ.ም.

ምእራፍ 16

የመካከለኛው ዘመን የመጀመሪያ ፓፕ (ሊቀ ጳጳስ)፤

የቀዳማዊ ጎርጎርዮስ የሮም ጳጳስ ሆኖ መቀበት የጥንቷን ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከመካከለኛው ዘመን ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የሚለይ ግልጽ ድንበር ለመሆን ችሏል። በእርግጥ ታሪክን በክፍለ ጊዜያት የመከፋፈል ጉዳይ የታሪክን ሂደት ለአመለካከትና ለአቀራረብ በሚመች መንገድ ለማስቀመጥ ያህል የተፈጠረ ሰው ሠራሽ ዘዴ እንጂ የእግዚአብሔር እመራር በዘመናት ለመገደብ አለመሆኑን መዘንጋት የለብንም። እንዳንዶች የመካከለኛው ዘመን ቤተ ክርስቲያን ታሪክ የእምነት ነጻነት ከተገኘበት ከ313 ዓ.ም. መጀመር እንደሚገባው ያምናሉ። ሌሎች ደግሞ በ325 ዓ.ም. ከተካሄደው ከኒቅያ ጉባኤ መጀመር ይኖርበታል በማለት ያስባሉ። አሁንም ሌሎች ቪዚጋቶች በአድሪያኖስ ጦርነት ጊዜ ወደ ሮም ግዛት በመግባት ሥልጣን የያዙበትን 378 ዓ.ም የሚመርጡ እሉ። በሌላ በኩል ደግሞ የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ያበቃው የሮም መንግሥት ልዑላዊነት ባከተመበት በ476 ዓ.ም. ነው የሚለውን እስተሳስብ የሚደግፉ አልታዉም። ይሁን እንጂ ለዚህ መጽሐፍ ዓላማ 590 ዓ.ም. የተመረጠበት ምክንያት ቀዳማዊ ጎርጎርዮስ በዚህ ዓመት በምዕራብ ለምትገኘዋ ቤተ ክርስቲያን አዲስ የሥልጣንና የኃይል ዘመን የመሠረተበት ጊዜ በመሆኑ ነው።

በቤተ ክርስቲያን ታሪክ መካከለኛ ዘመን የሚባለው ጊዜ መጨረሻ መቼ ነው? የሚለው ጥያቄ እራሱም አከራካሪ ሆኗል። የክሩሴድ ዘመን (የመስቀል ጦርነት) የተጀመረበት 1095 ዓ.ም. ነው? ወይንስ የቁስጥንጥንያ ከተማ የወደቀችበት 1453 ዓ.ም. ? ምናልባትስ ትክክለኛው ጊዜ የዌስትፊሊያ ሰላም የተገኘበት 1648 ዓ.ም. ይሆን? የሚሉት ከሚነሡት ጥያቄዎች ጥቂቶቹ ናቸው። የዚህ መጽሐፍ ደራሲ 1517 ዓ.ም.ን የመረጠው በዚያን ጊዜ የተጀመረው የሉተር እንቅስቃሴ (ተግባር) ሙሉ ለሙሉ ቤተ ክርስቲያንን ወደ አዲስ ዘመን ስላመጣ ነው። ይኸውም ቤተ ክርስቲያንን እንደ እንድ ድርጅት ከማየት ይልቅ በክርስቶስ የመዋጀት ሥራ በማመን ግለሰቦች ለየራሳቸው ባደረጉት ውሳኔ፤ እንደ እንድ የክርስቶስ አካል ለመቆጠር የበቁበት ጊዜ በመሆኑ ነው።

በመካከለኛው ዘመን ታላቁ የሮም መንግሥት እየተፈረካከሰ ከውስጡ የተለያዩ መንግሥታት ወጥተዋል። ከእነዚህም የእስልምና ተከታይ የሆነው ስሜን አፍሪካ፤ እስያዊው የቢዛንታይን መንግሥትና የፓፑ ክልል የሆነው የምዕራቡ የአውሮፓ ክፍል ዋነኞቹ ናቸው። በዚህን ወቅት ለነበረው ታሪክ የቤተ ክርስቲያንና የመንግሥት ግንኙነቶች እጅግ ወሳኝ ነበሩ። እንደዚሁም በክርስትናና በጥንቱ የግሪኮችና የሮማውያን ስልጣኔ ላይ ተመሠረተና ልዩ የሆነው የምዕራብ አውሮፓ ሥልጣኔ ብቅ ለማለት የበቃውም በዚህ የታሪክ ክልል ውስጥ ነበረ።

መካከለኛው ዘመን የሚለውን ስም በመጀመሪያ የተጠቀመበት ከ1634-1680 ዓ.ም. የኖረው ክርስቶፊር ኬለነር በ1669 ዓ.ም. በጻፈው መጽሐፍ ነው። ይህ ስው የምዕራቡ ዓለም ታሪክ ሦስት የተለያዩ ክፍሎች እንዳሉ ያስብ ነበር። በእርሱ አመለካከት የጥንት ታሪክ የተጠቃለለው በ325 ዓ.ም. ሲሆን ዘመናዊው ታሪክ የተጀመረው ደግሞ የቁስጥንጥንያ ከተማ ከወደቀችበትና የግሪክ ሊቃውንት ጽሑፎች ወደ ምዕራቡ ዓለም በብዛት መግባት ከቻሉበት ከ1453 ዓ.ም. አንሥቶ ነው። በእነዚህ ሁለት የታሪክ ዘመናት መካከል ያሉት ዓመታት ግን በንፅፅር ዓይን ሊታዩ ውጤተ መካን ስለሆኑና የጥንቱ ሥልጣኔ ተጽዕኖም ስላልተንፀባረቀባቸው በደፈናው መካከለኛ ዘመን ብሎ ስየማቸው። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ታሪክ ጸሐፊዎች በሙሉ ይህንን ስያሜ ለዚያን ጊዜ የሚስማማ መጠሪያ አድርገው ተጠቅመውበታል። ሆኖም ከእነዚህ ዘመናት ውስጥ ከ500-1000 ዓ.ም. ያሉት 5 ክፍለ ዘመናት ብቻ የጨለማ ዘመን ተብለው ሊጠሩ ይቻላል። እንደ እውነቱ ግን በእነዚህ ዘመናት ጊዜ እንኳን ገዳማት ምሁራዊ አስተዋጽኦ ስላደረጉ ምዕራብ አውሮፓ ሙሉ በሙሉ በድንቅርና ተውጦ ነበር ለማለት አንችልም። በሬኒዛንስ ኤጅ የነበሩት ሰዎች፤ ይህን የመካከለኛውን (ክላሲካል) ዘመን ለሰው ልጅ በጎነት ልዩ ትኩረት በተሰጠበት በሂዩማኒዝም ዘመን መካከል የሚገኝ “ገደላ ገደል” ነው በማለት ይኮንኑታል። በመሆኑም ይህ ዘመን በእነርሱ ዘንድ የሚታወስው በጨለማ ዘመንነቱ ብቻ ነው። የአሁኑ የታሪክ ሊቃውንት ግን፤ የመካከለኛው ዘመን የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን በጥንት የከተማ መንግሥታትና በዘመናዊው ትላልቅ ብሔራዊ መንግሥታት ምሥረታ መካከል እንደድልድይ ሆኖ በማገልገል፤ ጠቃሚ የሆኑ ባህላዊ ሃይማኖታዊ ተግባራትን በገዢነትም ቢሆን የፈጸመችበትና እድገት ያሳየችበት ጊዜ እንደሆነ ለማሳየት ችለዋል።

የሬዝንስ ሰዎች ከ500-1000 ዓ.ም. ያሉትን ዓመታት የጨለማ ዘመን ብለው ቢስይሙትም የሮም ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ደግሞ ይህንን ዘመን የሰው ልጅ ታሪክ ወርቃማ ዘመን ብላ ትጠራዋለች። እንደ ሮም ካቶሊክ የታሪክ ሰዎች አስተሳሰብ ይህ ዘመን በጥንቱ በአረማውያን? አምልኮና ፕሮቴስታንቲዝም ከዚያ በኋላ ባስከተለው በዘመናዊው የሃይማኖት ሁከትና መከፋፈል መካከል የሚገኝ ጊዜ ነበር።

የፕሮቴስታንት የታሪክ ሲቃውንት በበኩላቸው መካከለኛውን ዘመን የሚያዩት የጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ንጹሕ ታሪክ የረከሰበት የውድቀት ዘመን ነው። በሉተር የሚጀመረውን ዘመናዊውን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ግን የእዲስ ኪዳንን መሠረተ አባቦች ቤተ ክርስቲያን እንደገና ለመጨበጥ የበቃችበት የተሐድሶ ጊዜ (ሬፎርሜሽን) እንደሆነ ያምናሉ።

እነዚህ ሁሉ አመለካከቶች መካከለኛውን ዘመን እድገት እንዳልታየበት እድርገው ቢቆጥሩትም፣ እውነታው ግን በዚህ ወቅት የሚደነቁ መሻሻሎች መገኘታቸውን ነው። በመለኮት ኃይል ይመራ የነበረው የቤተ ክርስቲያን እድገት በዚህ የመካከለኛው ዘመን እየተባለ በሚጠራው ወቅት እንኳን እንደም ጊዜ ተቋርጦ አያውቅም።

የመካከለኛው ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከጥንቷ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ይልቅ እጅግ የበፋ የጊዜ ክልል የሸፈነ ነው። የቱቶናውያን ነገዶች ወደ ክርስትና ከመጡ በኋላ የባልቲክ ባሕር አካባቢዎችም እንደ ሚዲትራኒያኑ ዓለም ታዋቂነትን አግኝተው ነበር።

የእሁኑ የሥልጣኔ ክፍለ ዘመን ለመካከለኛው ክፍለ ዘመን ጥልቅ የሆነ ዕዳ አለበት። በመካከለኛው ዘመን ሰዎች ክርስቲያናዊ ሥልጣኔ ለመመሥረት ካደረገባቸው ፅኑ ፍላጎት በመነሣት፣ የጥንቱ እና በአሁኑ ወቅት የምናየው እድገት የሚዋሐዱበትን ዘዴ ቀይሰዋል። ቤተ ክርስቲያን ካደረገችው ልዩ ጥረት የተነሳ የጥንቱ የዳበረ ባህል ለቱቶናውያን ነገዶች በመተላለፍ ለሰው ጥበቃቷል። ዘመናዊዎቹ የታሪክ ዓመታት ግን ለሕይወት ትርጉም ሊሰጥ የሚችል ሁሉንም የሚያጠቃልል ውሕደት አላሳዩም። እነሆም ከዚህ የተነሣ ዘመናዊው ሰው እጅግ ከባድ ስለሆነት፣ ስለ እውነት፣ ስለ ሥነ ምግባርና ስለ መንፈሳዊ ነገሮች ብቻ ሳይሆን ስለ ቁሳዊ ፍላጎቱ እንኳን እርግጠኛ ሆኖ የሚናገረው ነገር የለውም። ይህንን እስተሳሰብ በእስከሮሎችን እስከደዘን የቀዳማዊ ጎርጎርዮስ ጠቃሚነት ግልጥ ይሆንልናል። ቀደም ሲል እውግስጢኖስን በዘመኑ እንደገጠመው ሁሉ፣ ጎርጎርዮስም በሁለቱ የእምነት ዓለማት ማለትም በክላሲሲዝምና በመካከለኛው ዘመን ክርስትና መካከል ያለውን ክፍፍል ለማስታረቅና በሮም ጳጳስ ስር ባለችው ቤተ ክርስቲያን ዘንድ አዲስ ባህል ለማራመድ ምክንያት ሆነ።

ብዙ ጊዜ ታላቁ በመባል የሚታወቀውና ከ540-604 የኖረው ጎርጎርዮስ የተወለደው በዩስጢኖስ የሚመራው የምሥራቁ የሮም መንግሥት፣ በቱቶናውያን ነገዶች የተወሰደውን የመንግሥቱን የምዕራባዊ ክፍል ለማስመለስ በሚታገልበት አስቸጋሪ ጊዜ ነበር። ውንብድና፣ በሽታና ድርቅ የተሰመደ ትርኢት ነበረ።

ከጥንት ጀምሮ በሀብትና በዘራቸው ከታወቁት ቤተሰቦች የተወለደው ጎርጎርዮስ ለመንግሥት እገልግሎት የሚጠቅመውን የሕግ ትምህርት በቅድሚያ ተከታተለ። የላቲንኛ ሥነ ጽሑፍን በጥልቀት ያጠና ቢሆንም የዕብራይስጥ ወይም የግሪክ ቋንቋ ችሎታ ግን አልነበረውም። በመሆኑም እንደ አምብሮዝ እንደ ጀሮምና እውግስጢኖስ የመሳሰሉት የጻፉትን መጻሕፍት በጥልቀት ቢከታተልም፣ የግሪክን ጥንታዊ ፍልስፍናና ሥነ ጽሑፍ የሚያውቀው ግን በጥቂቱ ነበር። በ570 ዓ.ም. አካባቢ የሮም አገረ ገዢ (ፕሬሬክት) ሆኖ በመሾም ክብርና ሥልጣን አገኘ። ከዚህ በኋላ ጥቂት ቆይቶ ከአባቱ የወረሰውን ሀብት አለመፈለጉን በመግለጡ፣ ያንን ሀብት በጣልያን ውስጥ ሰባት ገዳሞችን ለማሠራት ተጠቀመበት። አባቱ ከሞተ በኋላ እናቱም ሲልሸያ ገዳም ገብታ ነበር። ከእነዚህ ገዳሞች መካከል እጅግ የተሻለው በአባቱ ቤተ መንግሥት ውስጥ የተሠራው ሲሆን፣ ጎርጎርዮስም በዚህ ገዳም መነኩሴ ሆነ። ከ578-586 ዓ.ም. ድረስ በቁስጥንጥንያ የሮማውን ጳጳስ በመወከል እምባሳደር ሆኖ ካገለገለ በኋላ ወደ ሮም ተመለሰ። ከዚያም ከአባቱ ሞት በኋላ ራሱ በሠራው የቅዱስ እንድርያስ ገዳም ሃላፊ ሆኖ ሠራ። እውግስጢኖስ መነኩሴ የሆነው ለእውቀትና ለጥበብ ሲል ከሆነ፣ ጎርጎርዮስ ደግሞ ምንኩስናን የመረጠው እግዚአብሔርን የማክበሪያው ብቸኛ መንገድ መሆኑን በማመኑና ዓለማዊ ደስታን ከዶ ራስን ለሥነ ምግባር ሕይወት ለማስገዛት በመፈለጉ ነው ብንል ትክክለኛ ነን። የሮሙ ጳጳስ ፔላጊዩስ በ590 ዓ.ም. በተነሣው ኃይለኛ ተላላፊ በሽታ እንደሞተ፣ ጎርጎርዮስ በእርሱ እግር ተተክቶ ተመረጠ።

በመቃብሩ ሀውልት ላይ “የእግዚአብሔር ቅንስል” ተብሎ የተጻፈለት ይህ ሰው ከሮም ቤተ ክርስቲያን ተወዳጅና ተደናቂ መሪዎች አንዱ ነበር። የነበረውን ክፍተኛ ሀብት ገቆ መተው በዘመኑ የነበሩትን ሰዎች ልብ የነካ ተግባር ነበር። እጅግ ትሑት ሰው ስለነበረ “የእግዚአብሔር አገልጋዮች አገልጋይ” በማለት ራሱን ዝቅ እድርጎ ይቆጥር ነበር። እጅግ ቀናተኛ የሆነ የወንጌል መልእክተኛ ስለነበር የእንግሊዝን ምድር ለክርስትና ለማሸነፍ ዋና መሣሪያ ሆኗል። ስለ ሕግ ትምህርት የወሰደው ሥልጠና፣ ብልሃተኛነቱና የተፈጥሮ እውቀቱ የሮም ቤተ ክርስቲያን በመካከለኛው ዘመን ካገኘቻቸው ጥሩ

አስተዳዳሪዎች አንዱ አድርጎታል። ነገር ግን በዘመኑ አንደኛው ሰዎች በአጉል እምነት የሚያምንና በቀላሉ የሚታሰል ሰው ነበር። በ593 ዓ.ም. ‘ዳያሎግስ’ በሚል ርዕስ ያዘጋጀው ጽሑፉ በመካከለኛው ዘመን ሰዎች ዘንድ አንደ ተአምር ይቆጠር ነበር። በቅዱሳት መጻሕፍት ትምህርቶች ላይ የተወሰነ ሥልጠና ቢኖረውም መጽሐፍ ቅዱስ የተጻፈበትን የመጀመሪያ ቋንቋ ባለማወቁ ምሁርነቱን ከሞላ ጎደል አድርጎታል። በቀስጥንጥንያ ከተማ አምባሳደር በነበረባቸው ሰባት ዓመታት ውስጥ እንኳን የግሪክን ቋንቋ አልተማረም ነበር።

የኅርኅርዮስ ታላቁ ሥራው የሮም ጳጳሳትን ኃይል (ሥልጣን) ማስፋፋቱ ነበር። ፓፕ በሚለው ጳጳስ የክብር መጠሪያ ያልተጠቀመ ቢሆንም እንኳን፤ ስሙ የሚያስገኘውን ሥልጣንና መብት ከሌሎች ባላነሰ ሁኔታ ተጠቅሞበታል። ይህንን ያደረገው የሮም ጳጳሳት ተቀዳሚ ተግባር መንፈሳዊነትን ለማራመድ ነበር። በኤፕስቲፕል ተጠሪነቱን ግን ለጎል፤ ለስፔይን፤ ለብሪታንያ፤ ለኦፍሪካና ለኢጣሊያን አብያተ ክርስቲያናት የሚጠበቅበትን ሁሉ አድርጓል። ጳጳሳትን ሾሞ መላክ ብቻ ሳይሆን ለሾመባቸው ስፍራዎች በማጽደቅና በአንገት ላይ የሚንጠለጠል የሥራ መለዮ ልብስ (ፖሊዮም) ይልክ ነበር።

የቀስጥንጥንያ ፓትርያርክ የነበረው “ጲሚው” የሐንስ የአጠቃላይቱ ወይም የዓለም አቀፉ (ኤኪሜኒካል) ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ የሚለው መጠሪያ ይገባኛል ባለ ጊዜ፤ ኅርኅርዮስ ወዲያውኑ የተቃውሞ ትግሉን ጀምሮ ነበር። የቤተ ክርስቲያን ፓትርያርኮች በየክልሎቻቸው በሚገኙት ጳጳሳት ላይ የበላይ የሚያደርጋቸው የአስተባባሪነት ደረጃ እንዳላቸው ለመቀበል ፈቃደኛ ቢሆንም ዓለም አቀፍ ጳጳስ የሚለውን መጠሪያ ግን ሊስማማበት ፈቃደኛ አልነበረም። ነገር ግን ይህን ተቃውሞውን ፓትርያርኩም ሆነ የምሥራቃዊው መንግሥት ንጉሥ ስላልተቀበሉት ኅርኅርዮስ አመቺውን ጊዜውን መጠበቅ ነበረበት። በ602 ዓ.ም. በተነሣው አመፅ ፎካስ የሚባል ንጉሥ የቀስጥንጥንያን ዙፋን ለመያዝ በቃ። ይህ ጨካኝና የሥልጣን ሱስኛ የነበረ ሰው የቀድሞውን ንጉሥ ቤተስብ ያስገደለ ቢሆንም አንኳን ኅርኅርዮስ ግን የሰላምና የወዳጅነት ግንኙነት ሞክሮ ነበር። ስለዚህ ፎካስ ከፓትርያርኩ ይልቅ ከኅርኅርዮስ ጋር ስለሚግባቡ የሮም ጳጳስ “የአብያተ ክርስቲያን ሁሉ ራስ ነው” በማለት አረጋገጠ። ሆኖም ኅርኅርዮስ የእስክንድርያው ፓትርያርክ ጭምር ለእርሱ ሊሰጠው የፈለገውን ዓለም አቀፍ ፓፕ የሚለውን መጠሪያ አልተቀበለውም። ከዚህ ይልቅ “የእግዚአብሔር አገልጋዮች አገልጋይ” መባልን መረጠ። የቤተ ክርስቲያን የበላይ ራስ የሚለውን መጠሪያ ለመቀበል ካለመፍቀዱም ማንኛውም ሌላ ሰው በዚህ ስም አንዳይወራና በሥልጣኑም እንዳይጠቀም አግዷል። ነገር ግን ራሱ አንደ የአብያተ ክርስቲያን የበላይ ራስ ሆኖ ይሠራ ነበር። በመሆኑም የትኛውም የምዕራብ ጳጳስ ወይም ሊቅ ጳጳስ ከእርሱ ፈቃድ ውጭ በዚህ ስም ለመጠራት ካለመሞከሩም በየትኛውም የዓለም ክፍል የሚገኝ ማንኛውም ሰው በቤተ ክርስቲያን ላይ ዓለም አቀፍ ሥልጣን አለኝ እንዳይል ከልክሏል።

ኅርኅርዮስ በወንጌል መልእክተኛነት (ሚስዮናዊነት) ተግባር ላይ የነበረውን ጥልቅ ፍላጎት ቢድ የተባለው የታሪክ ሰው ባዘጋጀው የታሪክ መጽሐፍ ላይ ሰፍሮ እናገኘዋለን። እንደዚሁም በዚሁ መጽሐፍ ውስጥ እንደሰፈረው፤ ኅርኅርዮስ ለስለስ ያለ ፀጉርና ሰማያዊ ዓይን ያላቸው ልጆች በሮም ከተማ በባርነት ሊሸጡ እንደቆሙ አይቶ ዘራቸውን ሲጠይቅ ‘እንግላውያን’ (የእንግሊዝ ነገድ ስም) ናቸው የሚል መልስ ስለተሰጠው፤ የለም እነኝህስ ‘እንግላውያን’ ሳይሆን ‘ኤንጅልስ’ (መላእክት) ናቸው አለ። ከዮርክሺር መሆናቸው ከተነገረው በኋላ ከእግዚአብሔር ቁጣ ያመልጡ እንደ ከሚስዮናውያን ጋር እንዲገናኙ ወስነ። ወዲያውኑ ወደ እንግሊዝ አገር ታዋቂ የነበረውን ሚስዮናዊ አውግስጢኖስ (የሂፓው አውግስጢኖስ አይደለም) በመላክ ለእንግሊዞች ክርስትናን እንዲያስተምር አድርጓል። አውግስጢኖስ በ597 ዓ.ም. እንግሊዝ አገር እንደደረሰ የኬንቱን ንጉሥ ወደ ክርስትና አመጣው። ነገር ግን የሮም ሚስዮናውያን በስተሰሜን ከነበሩት ሌልቲኮች ከፍተኛ ፉክክር ስለገጠማቸው ለጊዜውም ቢሆን እንደልባቸው አልተንቀሳቀሱም ነበረ። ይሁን እንጂ በ663 ዓ.ም. የሮም እምነት በመጨረሻ አሸነፈ። ስለዚህ ኅርኅርዮስ እንግሊዛውያንን ወደ ሮም ቤተ ክርስቲያን እንዲያዘነብሉ ያደረገ ሰው ነበር ሊባል ይቻላል። ለእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን እድገትም በጥንቃቄ የተሞላ አትድ አውጥቷል።

ኅርኅርዮስ እጅግ ብቁ በሆነ የአስተዳደር ችሎታው በሮም ጳጳስ ስር ያለችዋን ቤተ ክርስቲያን በጊዜው ከነበሩት ሌሎች አብያተ ክርስቲያን የበለጠ ሃብታም ለመሆን አብትቷታል። በኢጣሊያና በአካባቢዋ ያሉ የቤተ ክርስቲያን ንብረቶች በኅርኅርዮስ ጥንቃቄ በተሞላበት አስተዳደር በመመራታቸው ምንጊዜም ታይቶ የማይታወቅ ምርት ለማስገኘት ችለዋል። ከዚህም ባገኘው ገንዘብ በምዕራቡ ዓለም የሰላም ጠባቂነትን ሚና ለመጫወት ችሏል። ለምሳሌ የአርያን ሎምባርዶች ንጉሥ በግሪጎሪ የአገልግሎት ዘመን ሮምን ለመውረር ተነሣሥቶ ነበር። ሆኖም ኅርኅርዮስ ብዙ ወታደሮችን መልምሎ ለጦርነት በመዘጋጀቱ የሎምባርዱ ንጉሥ ሰላምን ለማድረግና አርያኒዝምን እንዲክዱ አድርገዋል።

ታላቁ ጎርጎርዮስ በምዕራቢ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ እጅግ ተወዳጅ የሃይማኖት አስተማሪ ነበር። ስለዚህ ብዙውን ጊዜ በእርሱ ምስሎች ላይ ከትከሻው ላይ ያረፈች አርግብ ማየት የተለመደ ነበር። ተምሳሌቱም ጎርጎርዮስ በማናቸውም አድራጎቱ ቢሆን በመንፈስ ቅዱስ ይመራ እንደነበረ ለማሳየት ነው። ጎርጎርዮስ በሮም ቤተ ክርስቲያን ሥርዓተ እምልኮ ወቅት የሚዘምር ዜማም እውጥቶ ነበር። ይህ መዝሙር በሮም ካቶሊክ እጅግ ከመወደዱ የተነሣ የጎርጎርዮስ ዜማ የሚባል ስም ከማትረፉም አምብሮዝ ቀደም ሲል ካዘጋጀው የተሻለ ነበር። ይህ ዜማ ረጋ ያለና የሚማርክ አንድ ዓይነት ቃና ያለው የእምልኮ ክፍል ነበር። ጎርጎርዮስ በኖረበት ዘመን ለሚፈጠር ለማናቸውም ችግር መፍትሔ ለማግኘት የሚጥርና ተናግሮም የማሳመን ችሎታ ያለው ግሩም ስባኪ ነበር። መልእክቶቹ እንደ ዘመኑ ልማድ ተምሳሌታዊ አገላለጥ በብዛት ያቀፉ ቢሆንም፣ ትኩረታቸው በትሕትናና ለሃይማኖት በመግዛት አስፈላጊነት ላይ ያደሳ ነበር።

ከመልእክቶቹ ይልቅ ችሎታው በበለጠ የታየባቸው የሥነ ጽሑፍ ሥራዎቹ ናቸው። በኢዮብ መጽሐፍ ላይ ያዘጋጀው ‘ማግና ሞራሊያ’ የተባለው የማብራሪያ ጽሑፍ በሥነ ምግባር እተረጎም ላይ ያተኮረ ሆኖ፣ የግብረገባዊነት መምሪያው አጉልቶ ለማሳየት በአምሳያ የአገላለጥ ዘዴ በብዛት ተጠቅሟል። ኢዮብን እንደ ክርስቶስ፣ ሚስቱን እንደ ሥጋዊ ተፈጥሮ፣ ስባቱን ወንዶች ልጆቹን አንደተቀቡ ካህናትና ሦስቱንም ሴቶች ልጆቹን ደግሞ እንደታማኝ ተራ ምእመናን አድርጎ አቅርቧቸዋል። ሌሎችም የመጽሐፍ ቅዱስ ማብራሪያዎችን የጻፈ ቢሆንም በኢዮብ መጽሐፍ ላይ እንደሠራቸው ማብራሪያዎች ግን ሰፊና ጥልቀት ያላቸው አልነበሩም። ሌላም በመጋቢነት የሥነ መለኮት ትምህርት ላይ ያተኮረ የመጋቢነት እገልግሎት የሚል መጽሐፍ ጽፏል። በእንድ ጳጳስ ስር የሚተዳደር ክልል ምንና ምን ማሟላት እንዳስበት፣ የጳጳሳትን ለሥነ ምግባር ተገዢነትና የግል ስሜትን የመመርመር አስፈላጊነት በተለይ ያተኮረባቸው ናቸው። ይህ ሥራ ዓለማዊ ምኞትን ክዶ በከፍተኛ ሥነ ሥርዓት ተገዝቶ የመኖርን ጠቃሚነት የሚያስተምር ስለነበር በመነኮሳት ዘንድ ከፍተኛ ተወዳጅነት አትርፏል። ከጎርጎርዮስ ደብዳቤዎች መካከል ከ800 በላይ የሚሆኑት እስካሁን ድረስ በጥንቃቄ ተይዘው

ከዚህም በተጨማሪ ግሪጎሪ እጅግ ከፍተኛ ችሎታ ያለው የሥነ መለኮት ትምህርት ሊቅ ነበር። ከጀርም፣ ከአምብሮዝና ከአውግስጢኖስ ጋር በመዳመር ከምዕራባውያን አብያተ ክርስቲያን ከአራቱ ታላላቅ ዶክተሮች (ምሑራን) መካከል አንዱ እርሱ ነው። ቶማስ አኩናስ የራሱን የሥነ-መለኮት ትምህርት ‘ሱማ’ እስኪመሠርት ድረስ፣ የመካከለኛዋ ዘመን የሮም ቤተ ክርስቲያን የምትከተለውን የሥነ መለኮት ትምህርት መሠረት የጣለ ጎርጎርዮስ ነው። የሰው ኃጢአተኝነት በትውልድም በምርጫም እንደሆነ ያምን ነበር። የአውግስጢኖስንም እመለካከት በማለላለስ ሰው ከአዳም የወረሰው ሁሉንም ሰው እንደተላላፈ በሽታ የሚያጠቃውን ኃጢአትን ብቻ እንጂ ጥፋተኝነትን እይደለም የሚል እምነት ነበረው። በመሆኑም በኃጢአት መክንያት የሰው ልጅ የተገፈፈው ንጽሕናን እንጂ ፈቃዱ ግን ነጻ ነው የሚል አቋም ነበረው። በመለኮታዊው ጥንተ ውሳኔ (ፕሪዴስቲዝሽን) ቢያምንም፣ ይህ ግን ተፈጻሚነት የሚኖረው አስቀድሞ ለተመረጡት (ኤለክት) ብቻ ይሆናል በማለት አስተምሯል። ጸጋ በእግዚአብሔር የቅድሚያ እውቀት ብቻ የሚሰጥ ሳይሆን እስከተወሰነ ደረጃ በሰው በጎ ሥራም የሚገኝ በመሆኑ፣ አልቀበልም ብሎ ለመቃወም ሰው መብት እንዳለው ጎርጎርዮስ ያምናል። እንደዚሁም ‘ፐርግቶሪ’ የሚባለው ስፍራ ነፍስ ወደ መንግሥተ ስማያት ከመግባቷ በፊት የምትነጸበት ስፍራ መሆኑን ደግሟል። መጽሐፍ ቅዱስም ሰዎች ቃል በቃል በእግዚአብሔር መንፈስ ተመርተው የጻፉት ነው ቢልም ለቤተ ክርስቲያን ልማዳዊ አፈታሪኮች ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር የእኩልነት ስፍራን ሰጥቷቸው እናገኛለን። በጌታ አራት የሚቀርበውን የኅብስትና ወይን መሥዋዕት ትምህርት (ካኖን ኦፍ ዘ ማስ) በመጠኑ በመለወጥ፣ የሚቀርበውን ኅብስትና ወይን በቁርባን ሥርዓት አማካይነት ወደተሠዋው የጌታ ሥጋና ደም ይለወጣል የሚለው አመለካከቱ በጊዜው በስፋት ሊታመንበት ችሏል። እንደዚሁም ማንኛውም ሰው የቅዱሳንን እርዳታ ለማግኘት መልካም ተግባር መፈጸምና ወደ እነርሱ መጸለይ ያስፈልገዋል የሚል ዝንባሌ ነበረው። ስለዚህ ከነዚህ እመለካከቶቹ በመነሣት የመካከለኛው ዘመን የሥነ መለኮት ትምህርት በእርግጥም የጎርጎርዮስ አሳብ የታተመበት ነው ለማለት ይቻላል።

የጎርጎርዮስ የእገልግሎት ዘመን ከጥንቷ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ወደ መካከለኛው ዘመን የቤተ ክርስቲያን ታሪክ መሸጋገሪያ ድልድይ መሆኑ በግልጽ የሚታይ ነው። ከእርሱ በኋላ የመጡት ተከታዮቹ ተጨማሪ የቅዱስ ምሥጢር ሥርዓትን ለመደንገግም ሆነ የመካከለኛዋን ዘመን ቤተ ክርስቲያን የሥልጣን ተዋረድ ለመወሰን፣ እንደዚሁም ድርጅታዊ መዋቅሯን ለማሻሻል የሞከሩት ጎርጎርዮስ በግልው መሠረት ላይ በመንተራስ ነው። በአጭሩ ጎርጎርዮስ የቤተ ክርስቲያንን መሠረታዊ ትምህርቶች በጥንቃቄ በመከፋፈል ለምእመናን በሚያመች መልክ ከማዘጋጀቱም፣ በፖለቲካውም ዓለም ቤተ ክርስቲያንን አንድ ኃይል ሊያደርጋት በቅቶ ነበር።